

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۲ / شماره ۲۲ / ۱۴۰۰

۱۴۰۰/۷/۳

مطالب این شماره

رشد منفی ارزش افزوده بخش کشاورزی

ایران در فصل بهار ۱۴۰۰

۲

تهیه و تحلیل: کوهسار خالیدی

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند
خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵
کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: رشد ارزش افزوده منفی بخش کشاورزی ایران در

فصل بهار ۱۴۰۰

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدی

کد: (۳۹)-۱۴۰۰۷۰۳-۴-PN

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۶/۲۸

خلاصه متن خبر

آخرین گزارش‌های منتشر شده توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^۱ و مرکز آمار ایران^۲ نشان می‌دهند که بخش کشاورزی ایران در فصل بهار ۱۴۰۰ نرخ رشد ارزش افزوده منفی را تجربه کرده است.

بر اساس آخرین نتایج حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران، تولید ناخالص داخلی (GDP) به قیمت بازار و بر مبنای قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ در سه ماهه اول سال ۱۴۰۰ به رقم ۱۷۷۷ هزار میلیارد ریال با نفت و ۱۵۰۹ هزار میلیارد ریال بدون احتساب نفت رسیده است که حاکی از رشد ۷/۶ درصدی محصول ناخالص داخلی با نفت و ۴/۶ درصدی محصول ناخالص داخلی بدون نفت در فصل بهار سال ۱۴۰۰ است.

بر مبنای برآوردهای مقدماتی بانک مرکزی ج.ا.ا نیز در سه ماهه اول سال ۱۴۰۰، مقدار تولید ناخالص داخلی با و بدون نفت به قیمت پایه بر اساس قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ به ترتیب از حدود ۳۲۷۴ و ۳۰۰۱ هزار ریال در بهار ۱۳۹۹ به ترتیب به حدود ۳۴۷۷ و ۳۱۴۸ هزار ریال افزایش یافته است. این ارقام، بیانگر رشد اقتصادی ۶/۲ درصدی با نفت و ۴/۷ درصدی بدون نفت اقتصاد کشور در فصل مزبور خواهد بود.^۳

جدول (۱). نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و نرخ رشد ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی در فصل بهار سال ۱۴۰۰ (درصد)

تفاوت مطلق	مرکز آمار ایران (۱۳۹۰=۱۰۰)	بانک مرکزی ج.ا.ا (۱۳۹۵=۱۰۰)	شرح
۱/۴	۷/۶	۶/۲	تولید ناخالص داخلی
۰/۱	۴/۶	۴/۷	تولید ناخالص داخلی بدون نفت
۳/۶	-۴/۵	-۰/۹	گروه کشاورزی
-	-	۳۳/۳	گروه نفت و گاز
-	۱۳/۸	-	گروه صنایع و معادن با احتساب نفت و گاز
۵/۳	۷/۴	۲/۱	گروه صنایع و معادن بدون احتساب نفت و گاز
۲/۵	۴/۵	۷	گروه خدمات

منابع: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا. (۲). مرکز آمار ایران (۳). محاسباتی

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

با وجود این که تفاوت زیادی در مقدار نرخ‌های رشد ارزش افزوده برآورد شده توسط بانک مرکزی ج.ا.ا و مرکز آمار ایران برای کل اقتصاد کشور در بهار سال ۱۴۰۰ وجود ندارد، اما در مورد رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی، تفاوت معناداری در ارقام محاسباتی مشاهده می‌شود (۳/۶ درصد). اگرچه هر دو دستگاه مزبور آمارهای تولید محصولات کشاورزی را از وزارت جهاد کشاورزی اخذ می‌نمایند، لیکن تفاوت در منابع گردآوری آمار و اطلاعات تکمیلی، روش‌های محاسباتی و تعدیل‌های به عمل آمده روی ارقام تولید، باعث دستیابی به نتایج مختلف خواهد شد.

بر اساس گزارش بانک مرکزی، آمارهای پایه‌ی دریافتی از وزارت جهاد کشاورزی از یک سو، بیانگر رشد منفی تولید محصولات زراعی (۱۳/۶- درصد) و از سوی دیگر، حاکی از رشد مثبت تولیدات باغی (۴/۳ درصد) و تولیدات دامی (۴/۷ درصد) در بهار سال ۱۴۰۰ نسبت به فصل مشابه سال قبل بوده است.

عدم انتشار آمار مربوط به مقدار و رشد ارزش افزوده‌ی فصل بهار ۱۴۰۰ «به تفکیک زیربخش‌های کشاورزی» توسط بانک مرکزی، امکان تحلیل دقیق و استخراج منشا رشد ارزش افزوده منفی این بخش

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (www.cbi.ir): گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سه ماهه اول سال ۱۴۰۰ (شهریورماه ۱۴۰۰)

۲. مرکز آمار ایران (www.amar.org.ir): نرخ رشد اقتصادی فصل بهار سال ۱۴۰۰ (۱۴۰۰/۶/۲۸)

۳. تغییر سال پایه از سال ۱۳۹۰ به سال ۱۳۹۵ توسط بانک مرکزی، باعث بزرگ شدن ارقام مرتبط با ارزش افزوده در گزارش بانک مرکزی شده است.

در بهار ۱۴۰۰ (۹/۰- درصد) را ناممکن کرده است؛ اگرچه با توجه به رشد منفی مقدار تولیدات زراعی در فصل مزبور (۶/۱۳- درصد)، تا حدودی می‌توان این رشد ارزش افزوده منفی را به افت شدید تولیدات زراعی نسبت داد. بر اساس آمار سال‌های قبل، ارزش افزوده‌ی زیربخش زراعی (شامل زراعت و باغبانی)، بیش از ۶۰ درصد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی را تشکیل می‌دهد.

مرکز آمار ایران نیز آمارهای ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی را در قالب دو زیربخش یعنی زیربخش «کشاورزی، شکار و جنگلداری» و زیربخش «ماهیگیری» منتشر نموده است. بررسی رشد ارزش افزوده این دو زیربخش در فصل بهار ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که منشا اصلی رشد ارزش افزوده منفی کشاورزی در فصل مزبور (۵/۴- درصد) به رشد ارزش افزوده منفی زیربخش کشاورزی، شکار و جنگلداری (۹/۴- درصد) مربوط می‌باشد؛ چراکه زیربخش ماهیگیری، رشد ارزش افزوده ۲/۱۰ درصدی را در این فصل تجربه کرده است. بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران، زیربخش کشاورزی، شکار و جنگلداری، حدود ۹۷ درصد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی را در بهار ۱۴۰۰ به خود اختصاص داده است.

با در نظر گرفتن توضیحات مزبور و رشد تولیدات کشاورزی در بهار ۱۴۰۰، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که منشا اصلی رشد ارزش افزوده منفی بخش کشاورزی در فصل بهار ۱۴۰۰ به زیربخش زراعت بر می‌گردد.

با توجه به روابط محاسباتی مقدار ارزش ارزش افزوده بر مبنای قیمت ثابت سال پایه، سه دسته عوامل در تعیین مقدار ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی موثر هستند:

الف) هزینه‌ی تولید: افزایش قیمت نهاده‌های تولید از دو طریق یعنی کاهش مصرف نهاده‌ها و کاهش مصرف نهاده‌های با کیفیت (و در نتیجه کاهش بهره‌وری عوامل تولید) باعث کاهش مقدار تولید واحدهای کشاورزی می‌گردد. عکس این حالت نیز صادق خواهد بود.

ب) قیمت محصولات تولیدی: چشم‌انداز افزایش قیمت محصولات کشاورزی به عنوان عاملی برای افزایش تولید این محصولات عمل

می‌نماید. وضعیت معکوس در مورد چشم‌انداز قیمت محصولات کشاورزی نیز می‌تواند نتیجه‌ی معکوسی بر مقدار تولیدات کشاورزی در آینده داشته باشد.

ج) تغییرات اقلیمی: با توجه به تولید بخش زیادی از محصولات کشاورزی در محیط باز و غیر قابل کنترل، ناملايمات جوی، بلایای طبیعی، کاهش بارندگی و ...، نقش پررنگی در کاهش تولید محصولات کشاورزی خواهند داشت.

بررسی شرایط حاکم بر فصل بهار ۱۴۰۰ در بخش کشاورزی ایران نشان می‌دهد:

۱) هزینه‌های تولید در بخش کشاورزی به دلایل گوناگون، افزایش پیدا کرده است و برنامه‌ها و سیاست‌های مرتبط با تامین نهاده‌های تولید ارزان برای کشاورزان، ناموفق و یا ناکافی بوده است.

۲) چشم‌انداز قیمت محصولات کشاورزی در سال ۱۴۰۰ برای کشاورزان ایرانی به دلایل متعدد از جمله ناتوانی کشاورزان در پایش بازارهای داخلی و جهانی محصولات کشاورزی، قیمت‌های تضمینی پایین برای محصولات مشمول قانون خرید تضمینی در سال ۱۴۰۰ و ...، چندان واضح نبوده است.

۳) خشکسالی و افزایش میانگین دما در بسیاری از نقاط کشور، باعث کاهش یا از بین رفتن بخش خاصی از تولیدات زراعی و باغی (بویره از نوع دیم آن‌ها) شده است.

با توجه به عدم تغییر عوامل درونی و بیرونی (قابل کنترل و غیر قابل کنترل) موثر بر قیمت نهاده‌ها و محصولات در بخش کشاورزی ایران در سه سال اخیر، به نظر می‌رسد که کاهش ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی و رشد منفی آن در بهار ۱۴۰۰ را بتوان عمدتاً به خشکسالی گسترده و افزایش میانگین دمای کشور و در نتیجه، کاهش یا از بین رفتن محصولات کشاورزی تعداد زیادی از واحدهای کشاورزی مرتبط ساخت.

- نظر به توضیح مزبور و به منظور تداوم تولید و رشد ارزش افزوده کشاورزی در آینده، حفظ منابع پایه‌ی آب و خاک کشور و حمایت از خانوارهای کشاورز در دوره‌ی خشکسالی، موارد ذیل پیشنهاد می‌شود:
- توسعه‌ی کشت‌های گلخانه‌ای با توجه به تعمیق خشکسالی و تغییرات گسترده‌ی دمای محیط در سراسر کشور.
 - افزایش راندمان آبیاری از طریق توسعه و انجام سرمایه‌گذاری در تامین و انتقال آب به واحدهای کشاورزی.
 - تامین نهاده‌های کشاورزی باکیفیت و ارزان برای کشاورزان.
 - ممانعت از سرکوب قیمت محصولات کشاورزی به دلایل و توجیهات گوناگون توسط دولت.
 - اعمال محدودیت کشت و تولید محصولات کشاورزی در دشت‌ها و مناطق بحرانی برای جلوگیری از فشار بر منابع آب و خاک کشور.
 - پرداخت کمک‌های نقدی جبرانی به آن دسته از کشاورزانی که محصولات و باغات کشاورزی آن‌ها در اثر خشکسالی و افزایش دما آسیب‌دیده و یا از بین رفته است.

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۳۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir
www.agri-peri.ac.ir